

3. Gaia: Naturaren kontserbazioa eta Bioaniztasunaren ustiapena

1. Aniztasun biologikoaren kontzeptua, Etika eta zuzenbidearentzako ere kontzeptu konplexua dela esan dugu. Zergatik?

Charles Darwinen teoriaren arabera, jatorri bakar batetatik abiatuta, bizitzaren forma amaigabeak sortu izan dira. Jatorri hori zein den eta eratorpena nola eman den ikerkuntza esparru zabala da, baina ezin dena zalantzan jarri zera da: izaki bizidunek forma anitzak dituztela. Bioaniztasun kontzeptua umbrella term bat da (saski naski antzeko bat), organismo bizi guztiak haren barruan hartu nahi dituenak (haien kantitate, bariedade eta aldagarritasuna barne). Hain zabala izanik esanahi, konnotazio edota helburu ezberdinekin erabiltzen da testuinguru ezberdinetan. Hori horrela, ingurumen etikaren barruan hausnartu behar dugunean “gizakiak bioaniztasunarekin zein harremana duen, eta harreman horren arabera bioaniztasunarekiko jarrera egokiak/ ezegokiak zein liratekeen”, topatzen dugun lehen arazoa zera da: bioaniztasuna zein motatako balorea den guretzat.

Berezko balorea du (gizaki edo pertsonak bezala)? Edo, balore instrumentala da? Hau da, gizakiari zerbitzu emateagatik bereizten dugu, guretzako tresna baliagarria delako? Etikaren ikuspegitik jarrera ezberdinak daude, antropozentrikoetatik ekozentrikoenetara. Baina Zuzenbidean, nazioarteko mailan, Aniztasun Biologikoaren Hitzarmen bat sinatu dute munduko herrialde gehienek (Convenio de las Naciones Unidas sobre la Diversidad Biológica). Nazioarteko hitzarmen bat da, horrek esan nahi du, Estatu batek sinatu eta berretsi egiten duenean, testu juridiko hori bere estatu araudiaren barruko bezala hartzen duela. Hau da, bere Parlamentuak egindako edozein legeren indarra ematen dio. Loteslea da beraz. Han esaten da:

- Aniztasun biologikoa iraunarazi beharra dago (balore ekologiko, genetiko, sozioekonomiko, zientifiko eta kulturala dituelako).
- Haren erabilpena jasagarria izan behar da.
- Bioaniztasunaren ustiapena dela eta lortutako ondasunen banaketa zuzena eta bidezkoa izan behar da (justa y equitativa).

2. Zein Hitzarmen ikusi dugu, Rio de Janeiro-n 1992an sinatu zena?

Aniztasun Biologikoaren Hitzarmena Nazio Batuen Erakundeak bultzatu zuen eta 1992an sinatu zen, Rio de Janeiroko Biltzar ospetsuaren akordioen barruan.

3. Zer da bioprospekzioa?

Kontzeptu honekin ekintza multzo bati egiten zaio erreferentzia; funtsean baliabide genetiko eta biokimiko basatien ustiaketa zientifikoan edo lantzean datza. Adibidez, eremu bateko sendabelar guztiak aztertzea.

4. Zer proposatu zuen Eisner-ek bioprospekzioekiko?

Hasteko, zein zen Eisnerrek proposamena hedatu aurretiko kontestua?

70. hamarkadan oihan tropikalak babesteko eman ziren argudioetako bat izan zen, oihan horietan sendagaitzak diren gaixotasunentzako osagai potentzialak aurkitu omen zitezkeela.

Bi hamarkada geroago Estatu Batuetako Cornell Unibertsitateko Thomas Eisner entomologoak lankidetzak aukera bat proposatu zuen bi aldeen artean. Alde batetik, herri tropikal bat; bestetik botikagintza enpresa handien arteko baten artean. Lankidetzak horren xedea da abegi-hartzaileak herrialde horretako bertoko espezieak sistematikoki aztertzea, sendagai potentzialak aurkitzeko. Abegi-hartzaileak oihan tropikalaren aberastasunari berehalako sarrera lortuko luke eta abegi lurraldeak lortutako irabazien parte bat lortuko luke horren truke.

EISNER-en proposamenean gisa honetako akordioek oihanen zaintzaren alde joko lukete ere. Alde batetik sustapen ekonomikoaren laguntzak, bestetik inbaditzaileak ez diren teknikak erabiliko liratekeelako material biologiko, landare, animali edo mikroorganismoen kantitate txikiak hartuko bailirateke, basoari kalterik egin gabe. Jarduera mota hauei Eisnerrek prospekzio-kimiko izena eman zien, petroliogintza edo meatzaritzan egiten ziren prospekzioekin zuten lotura aditzera eramateko. Handik gerora bioprospekzio izena eman zitzaizen, bioaniztasunaren azterketaren helburu landare, animali eta mikroorganismoen estraktu-kimikoez gain, haien propietate genetikoak ere bazirelako.

5. Esan bioprospekzioetan agertzen diren aktore eta interes ezberdinak zein diren.

Bioprospekzioetako aktoreak bi multzoetan banatzen dira: Kanpoko herrialdeetatik datozenak (iparraldetik) eta bioprospekzioa egingo den herrialdekoak (hegoaldekoak). Bakoitzaren interesak, boterea eta negoziazio gaitasunak desberdinak dira.

Iparraldeko herrialdeen partetik enpresa handiak eta ikerketa zentroak ditugu. Hauen interesa merkaturatzeko egokiak izan daitezkeen produktuak lortu eta patentatzea da.

Hegoaldeko herrialdeen partetik gobernuak, ikerketa zentroak, Gobernu Kanpoko Erakundeak eta bertako elkarteak ditugu. Hauen interesak dira: herrialdeko ikerketa zentroek parte hartzea, produktu nazionalen ustiaketa aukera izatea, mundu mailako errekonozimendua lortzea, negoziazio gaitasunak sendotzea, ikerkuntzarako baliabideak hobetzea eta etekin ekonomikoak ateratzea. Bertako elkarteek interesak GKEek defendatu behar izaten dituzte.

6. Bioprospekzioen barruan, zeri esaten zaio biopirateria? Non da tenka edo eztabaida?

Bioprospekzioak askotan garapen-bidean dauden herrialdeetan egiten dira, eta kultura eta populazio talde indigenen jakintza lortzeko helburuak dituzte. Hamarkada batzuk direla herrialde horiek euren baliabide genetiko eta biokimikoak, bai eta haiei lotuta dauden ezagutza babestu nahian dabilta, edo behintzat haietatik bidezkoa den etekinen bat lortzeko helburua dute.

Hor tenka bat sortzen da: A2K (access to knowledge) versus Biopatenteak/ Bioprospekzio hitzarmenak.

Bioaniztasun Hitzarmenak "ondasunak zuzen eta bidezkoa den era batean banatu beharra dagoela esaten duenez" (nahiz eta nola zehaztu ez), herrialde batzuen iritziz biopirateria legoke bertokoekin ondasunak nolabait banatzen ez direnean. Adibidez, bertokoen jakintzaz baliatuta landare baten gaitasun esentzialak ezagutu eta hortik sendabide bat ekoizten denean, bertokoei nolabaiteko konpentsazioa eman gabe.

7. Zer dira eta zertarako sinatzen dira bioprospekzio hitzarmenak?

Kontratu pribatuak dira (parte-hartzaileen artean sinatuak) zeinak baliabide naturalei sarbide izateagatik bioprospekzioaren onura ekonomikoak banatzeko era bat bilatzean oinarritzen diren. Lankidetzaz sustatzeko bioprospekzio hitzarmenak eratzea gomendagarria da.

8. Espainian Bioaniztasuna babesteko dagoen lege nagusia Ondare Naturalaren eta Bioaniztasunaren Legea da (2007koa). Lege horrek eremu naturalak zehaztu eta babestu egiten ditu? Arrazoitu zure erantzuna.

Lege horrek oinarri batzuk finkatzen ditu eta horietatik abiatuta Erkidego Autonomoetako bakoitzak bere ondare naturalaren planifikazioa antolatzen du. Gune batek Estatu zein Nazioarteko mailan esangura berezia duenean, Estatu mailako zein Nazioarteko aitortzea jaso dezake (Parke Nazionalak, Biosferaren Erreserbak,...).

9. Ingurumen-plangintza delakoak zein zentzutan laguntzen du ingurumenaren babesean?

Plangintza-jardueretan botere publikoek arlo batekiko helburuak finkatzen dituzte eta hauek lortzeko egitekoak zehazten dituzte. Ingurumenaren babesa beste interesekin (nekazaritza, abeltzaintza, etab.) orekatzen da eta legedia nola aplikatuko den zehazten da, egonkortasun bat emanez. Legezkoak diren ekintzak zehazten dira, eta horien mugak ere.

10. Zein eremu mota aldarrika daiteke babestutako eremu bezala? Zein da aldarrikatze horren ondorioa?

Babestutako Eremu bezala deklaratu ahal izateko, honako eskakizunetako bat bete beharko du:

- Sistema edo elementu natural esanguratsuak izan behar ditu, bereziak, hauskorra, singularrak, mehatxatuak edo interes berezia dutenak ekologia, zientzia, paisaia, geologia edo hezkuntzatik begiratuta.
- Aniztasun biologiko eta geologikoa babestu eta gordetzera zuzenduta egotea, bai eta haiekin lotutako baliabide natural eta kulturalen babesera ere.

Eremuaren barruan babesten diren ondasunak eta babesera aurrera eramateko tresnak (planak) zehazten dira. Horrela eremu baten babeserako araudi propio bat sortuko da.

11. Habitat bat galtzeko zorian dagoela ebatzi daiteke, agintari publikoek, hiritar arruntek edo gobernu kanpoko erakunde batek eskatuta. Zein baldintzatan?

Habitat bat galtzeko zorian badago edonork babesera eska dezake, frogak eta datuak aurkezten baditu. Zientifikoki erakutsi behar da gutxienez hauetako bat ematen dela:

- Bere banaketa eremua txikia izateaz gain, txikiagora joateko joera izatea
Bere banaketa eremuaren gehiengo deuseztatua egitea
- Bere konposizio, egitura edo funtzio ekologikoak asko kaltetu izana
- Bere banaketa eremua epe labur edo ertainera transformazio arrisku handian egotea.

12. Galtzeko zorian dauden eremuez aparte, badira beste Eremu Natural batzuk babespean jarri daitezkeela haien balioa dela eta. Zer bete behar dute (gutxienez)?

- Adierazgarriak diren sistema edo elementu naturalak izatea, singularrak, ahulak, mehatxupear daudenak, edo interes ekologiko, zientifiko, geologiko berezia izatea, edota hezkuntza edo paisaiarekiko interes berezia ere.
- Aniztasun biologikoaren babes eta mantenu helburuz antolatutako eremuak izatea, bai eta geo-aniztasuna eta atxikituta dauden baliabide natural eta kulturala babesteko helburuz ere.

Maila ezberdinak daude eremu naturalak babesteko (Parke Naturalak, Parke Nazionalak...), eta bakoitzean zehaztu behar da zer egin daitekeen bertan.

13. Plan eta programen ingurumen-azterketa estrategikoa, zer da?

Ingurumen ebaluaketa estrategikoa delakoa (EAE), botere publikoen plangintza-jardueren ingurumen aldea aztertze teknika bat da. Adibidez, nekazaritza, meatzaritza, industria, akuikultura, garraiobideak, turismoa etab arautzeko plangintza bat egiten denean, Ingurumen ebaluaketa estrategikoak plan horien ingurumen aldea aztertu egiten du